

8 stadsliv

Mystiska växter. Tithälet ner till 1600-talsgatan är fullt av fina växter som trivs i värmen där nere. Men någon gata kan man inte se. ARKIVBILD: JONAS ERIKSSON

Tithälet på Stortorget – en sorglig historia

Tithälet på Stortorget är en sorglig historia. Men någon lösning på problemet finns det ännu inte.

”Snälla, kan ni inte ta reda på varför man inte lägger igen tithälet på Stortorget. Det är ju alldeles rysligt, när man tittar ner i det ser det ut som om det finns alien dämre. Kan man inte lägga prestige på sidan och lägga igen det?”

Det menar Ulla Jonsson i ett mejl till Stadsliv.

Vi har skrivit om tithälet ner till 1600-talsgatan många gånger. Tanken var från början god, utgrävningen av torget visade en gata med kullesten. Den ville man bevara och byggde ett slags tithäli med glaslock på Stortorget. Men locket immade igen. Det gick inte att se något och snart började det växa stora slingrande bladväxter i den varma och fuktiga miljön. Någon skylt som förklarar vad man ser där nere har inte heller kommit upp. Det senaste förslaget var att lägga ett gjutet brunnlock över hålet och glömma det. Men än har inget hänt och på kommunen bOLLAS frågan mellan tekniska förvaltningen och stadsbyggnadskontoret.

– Vi får återkomma i den frågan. Vi har löst pratat om att sätta dit en bronsplatta men sen har det inte hänt något mer. Det här har inte varit ett prioriterat ärende, säger Anne Pettersson, planeringsingenjör på Stadsbyggnadskontoret och lovar att återkomma så fort det är något nytt på gång med tithälet.

CHRISTINA ERIKSSON
019-15 50 36
christina.eriksson@na.se

STADSLIV TIPSAR

Här på Stadslivsuppslaget har vi tidigare berättat om Obo-kören. I dag låter vi er veta att sångarna gör en julkonsert i hop med bröderna Rongehdaj på söndag klockan 18 i Konserthuset. Det blir friskt fram för alla i publiken att ta ton och sjunga med i de klassiska julsångerna som framförs.

Håller julkonsert. Obo-kören. ARKIVBILD

RUDBECKSSKOLANS BIBLIOTEK. En litterär skattkammare

Högt uppe i tornet i Borgen i Rudbecksskolan finns en skatt som säkert är okänd för många örebroare. Det handlar om en kunskapens skatt för naturvetare, tekniskt intresserade och humanister.

Här visar det sig att västeuropeiska vetenskapsmän respekterade de folk de kom för att studera. Det var innan kolonisatorerna odelade land, samhällen och kulturer.

Stolt. Claes Virestedt är bara glad om eleverna tar del av det som skrevs för flera hundra år sedan.

Böcker, böcker. Kunskapens ljus i biblioteket.

Här trängs rariteter längs väggarna

Stadsliv stämmer möte med Claes Virestedt, lärare i historia och samhällskunskap och kännare av Rudbecksskolans skolbibliotek, ett rymligt, vackert och unikt rum i nygötk.

Här finns böcker från 1600-talet och framåt. Bland all litteratur kan vi finna rariteter som behandlar naturvetenskap och arkitektur. De elever som vill fördjupa sig i upplysningsstiden och Carl von Linné (1707–1778) kan på plats studera originaluppsatser, handlingar från Vetenskapsakademien.

Det var bland annat dessa Linné utgick ifrån då han föreläste för studenter i Uppsala. I biblioteket finns till exempel Linnés uppsats om markattan Diana. Diana är

avbildad som gravyr. Ett riktigt hantverk, konstverk, om man så vill.

Flera av de böcker som finns i biblioteket skänktes av gamla lärare, innan skolan låg på nuvarande adress. Skolan har tidigare funnits både i den så kallade ”Stenofoten” i hörnet av Köpmangatan och Nygatan (Köpmangatan 18) och från 1861 i Rådhuset. C. M. Carlander skriver 1904 i Svenska bibliotek och Ex-Libris att skolans bibliotek är en ”gedigen boksamling, så gott som uteslutande omfattande matematik, teknik och mekanik.”

Claes Virestedt talar livfullt om att bland verken kan äldre reseskildringar

hittas. En läkare från Skottland gjorde en vetenskaplig upptäcktsfärd till nuvarande Gambia. Han var inte rädd för strapasser och seglade hela vägen. Allt berättas i Mungo Parks Resa i det inre av Afrika 1795–1797.

– Trots att han blev tillfångatagen (han lyckades senare fly) skildrar han människorna i Västafrika med respekt och värme. Hos läkaren finns humanism, ett genuint intresse för olika folk, inte det förakt som präglade de så kallade vetenskapsresorna på 1800-talet. Henry Stanley (1841–1904) till exempel talade ju om att i Liberia lär de sina barn ”att kackla i stället för att arbeta”, säger Claes Virestedt.

Som konstverk. Vincenzo Scamozzis L'idea della Architettura universale i tysk upplaga från 1678. Scamozzi (1552-1616) var en italiensk arkitekt och hans bok kom ut 1615.

Vårt bibliotek är enastående.

– Många känner inte till att det i Afrika fanns högstående kulturer, kungadömen, före kolonialismen. Det var barna till kackla i stället för att arbeta”, säger Claes Virestedt. Jag märker att

Lite udda. Samuel Ödmann föreläste från sin säng. Hans studenter fick lyssna, stående, fullt påklädda.

det finns ett intresse bland eleverna för detta, framförallt eleverna med invandrarbakgrund, berättar Claes Virestedt.

Bland Vetenskapsakademins handlingar finns också en uppsats från 1754 där Eric Salander, samtida finanspolitiker och skriftställare, skriver om Newtons förklaring på ebb och flod.

I den litterära skattgömmen återfinns såväl originalutgåvor som senare upplagor.

Samuel Ödmann, (1750–1829), måste beskrivas som en udda, men ärlig man. Han var naturforskare, teolog och översättare. Hans iakttagelser återfinns i Vetenskapsakademins handlingar från 1780. Efter studier ute

i det fria drabbades han av sjukdom – somliga hävdar att han var hypokondriker – och låg i 40 år till sängs. Hans sängkammare i Uppsala förvandlades till föreläsningssal där hans studenter tvingades att stå och lyssna fullt påklädda.

När Claes Virestedt talar om sin skolas bibliotek märks det att han är stolt över samlingen.

– Andra gymnasier, gamla läroverk, har inte kvar denna typ av litteratur. Vårt bibliotek är enastående, förklarar han.

I bokhyllorna finner vi inte bara reseberättelser från fjärran land. Här kan man även titta i Atlas över Sveriges städer från 1862.

Du når oss vardagar på dagtid. Det går också att mejla på stadsliv@na.se

STADSLIVSREDAKTIONEN:
Anders Erikman, 019-15 51 89
Lars Göran Månzon, 019-15 53 08
Christina Eriksson, 019-15 50 36

Min stad

Här låg Schebäckes vårdshus!

Schebäckes Vårdshus har ju varit på tapeten på senare tid. En läsare ville veta mera och här kommer ett försök att vidga kunskaperna. Schebäckes Vårdshus låg i området vid parkeringen direkt väster om Aspnäsgatan 4 i kvarteret Måsen som, innan nuvarande Engelbrektskolan byggdes, begränsades av Skebäcksvägen (nu Wadköpingsvägen), Aspnäsgatan, Norra Skyttegatan och Villagatan (som förr gick fram till Skebäcksvägen).

Det hela började med Norensbergs Gård i början av 1700-talet. Då kallades hela området mellan Bygärdesbäcken, Oskarsvägen, Floragatan och Skebäcksvägen för Norensberg. På den tiden var vattennivån i Svartån – Hjälmaren ungefär 2 meter högre än i dag. Höjdskillnaden ser man på de båda sidorna av Slussbron.

Huvudbyggnaden, Norensbergs Gård, låg intill en kulle i nuvarande Norensbergsparken. 1846 köptes ägorna av J.G. Kjellström och han byggde till gården med en stor byggnad som blev vårdshus. Det huset, som låg närmare än men söder om Skebäcksvägen, blev ett populärt utflyktsmål. Verksamheten arrenderades ut på 1860-talet.

Det var underhållning på söndagskvällarna. Där fanns också kågelbana, tivoli och levande musik. Slussen och Örebro Kanal var inte byggda ännu så båttrafiken kom inte längre upp än till fallbordet vid nuvarande Slussbron så örebroarna blandades med båtfolket från när och fjärran. Skebäcksvägen var den stora utfarten mot Östergötland, så många resande passerade.

I området, men på norra sidan av Svartån, fanns också Sveriges första normalspåriga järnväg. Den påbörjades 1852 och gick till Örebro Södra men aldrig med persontrafik. Troligen kom en del människor till Skebäck för att beskåda den moderniteten också. Slussen, Örebro Kanal och den stora sjöanslutningen blev klara 1888.

Flera ägare och arrenderatorer drev verksamheten med vårdshus och lanbruk fram till slutet av 1800-talet. Då planerade staden Norensbergområdet och bland andra godsägare Adolf Edstam köpte och började stycka upp marken mellan 1898 och 1906.

Vid en brand i övervåningen i oktober 1945, då två personer innebrändes, förstördes vårdshuset.

Då var det klubblokal för IK Sturehov som hade bildats 1935 av idrottsintresserade Skebäcksgubbarna. Adressen var Norensbergsgatan och den slutade där den träffade Villagatan. Norensbergsgatan finns kvar i dag men är flyttad närmare Oskarsvägen och börjar mitt emot det gamla gasverket. Den gamla Norensbergsgatan finns också kvar men har ingen namnskytt. På vissa kartor heter den Wadköpingsvägen.

Det är den lilla stummen norr om Skebäcksvärdcentral. Den tar slut i korsningen med Slussgatan men gick alltså tidigare fram till Villagatan.

Ett annex blev kvar till slutet av 1960-talet då det revs. Rviningsstomten stod tom i många år tills Alnångsskolan byggdes och blev klar 1982. Nu heter den Engelbrektskolan.

JAN ÅKE SJÖLSTROM

Fotnot. Fakta kommer från Göran Lindhös 10-pöngsuppsats om lokalhistoria från Högskolan i Örebro 1981. Vill du också skriva en Stadslivs krönika? Mejla stadsliv@na.se

TEXT: ANDERS ERIKMAN
019-15 51 89
anders.erikman@na.se

